

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

วิสัยทัศน์

เป็นองค์กรหลักด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเพื่อการพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพและส่งเสริมเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

พันธกิจ

- 1) พัฒนาคุณภาพ มาตรฐาน วิชาการและบริการ
- 2) พัฒนาวิจัย การจัดการระบบความรู้
- 3) พัฒนาแหล่งผลิตและผลิตภัณฑ์สมุนไพร
- 4) คู่้มครอง อนุรักษ์ และส่งเสริมภูมิปัญญา

ค่านิยม

ศักดิ์ศรีสร้างสรรค์ มุ่งมั่นตั้งใจ ฝึกฝนคุณธรรม นำประชาธิปไตย เป็นไทยที่มาร่วม ร่วมรับผิดชอบ รอบคอบมีสติ

I: Integrity ทำงานอย่างมีศักดิ์ศรี มีระเบียบวินัยในตนเอง

A: Activeness ขยัน ตั้งใจทำงาน

M: Morality มีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต

D: Democracy เป็นประชาธิปไตย มีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย

T: Thainess and Teamwork มีความเป็นไทย และทำงานเป็นทีม

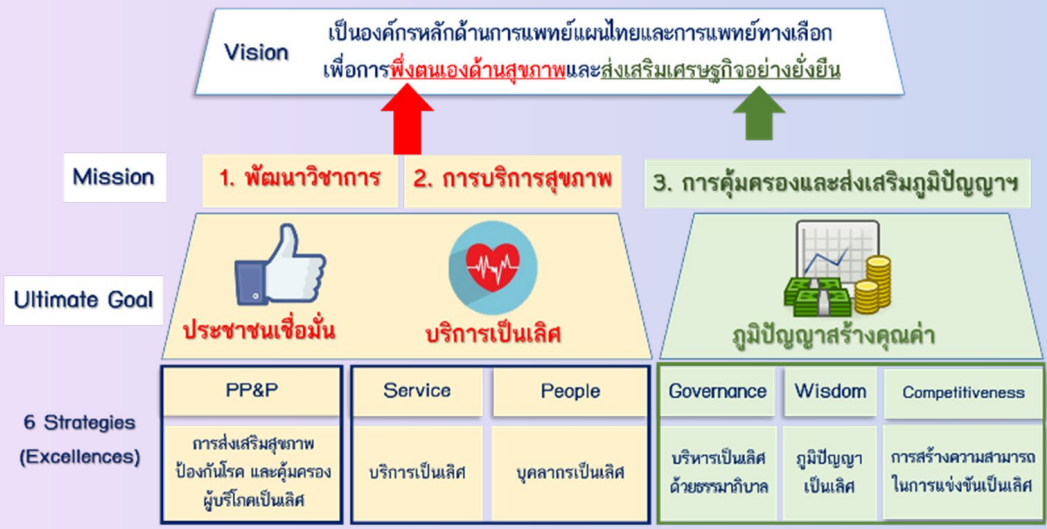
A: Accountability มีความรับผิดชอบ โปร่งใส ตรวจสอบได้

M: Mindfulness ทำงานอย่างมีสติ รอบคอบ

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เป็นส่วนราชการที่มีภารกิจสำคัญในการพัฒนาองค์ความรู้และการบริการเพื่อให้เป็นทางเลือกในการดูแลสุขภาพของประชาชน และดำเนินการขับเคลื่อนการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร ให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ มีกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์แบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ครบวงจร เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยการมีส่วนร่วมของผู้บริหารกรมทุกระดับ รวมทั้งผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้มีการแปลงยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติ ผ่านการจัดทำแผนปฏิบัติการราชการ ระยะ 3 ปี (พ.ศ. 2563-2565) เพื่อเป็นกรอบการทำงานและถอดเป้าหมายเป็นแผนปฏิบัติการราชการ ระยะ 1 ปี เป็นเครื่องมือการถ่ายทอดแผนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ มีระบบติดตามและประเมินผลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย สามารถเรียกดูข้อมูลแบบ Real-time และนำมาปรับปรุงกระบวนการงานและพัฒนางานได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากมีสถานการณ์และมีการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายนอก กรมฯ มีมาตรการรองรับการเปลี่ยนแปลงและแผนบริหารธุรกิจอย่างต่อเนื่อง (Business Continuity Plan: BCP) เพื่อรองรับการดำเนินงานตามภารกิจให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนด

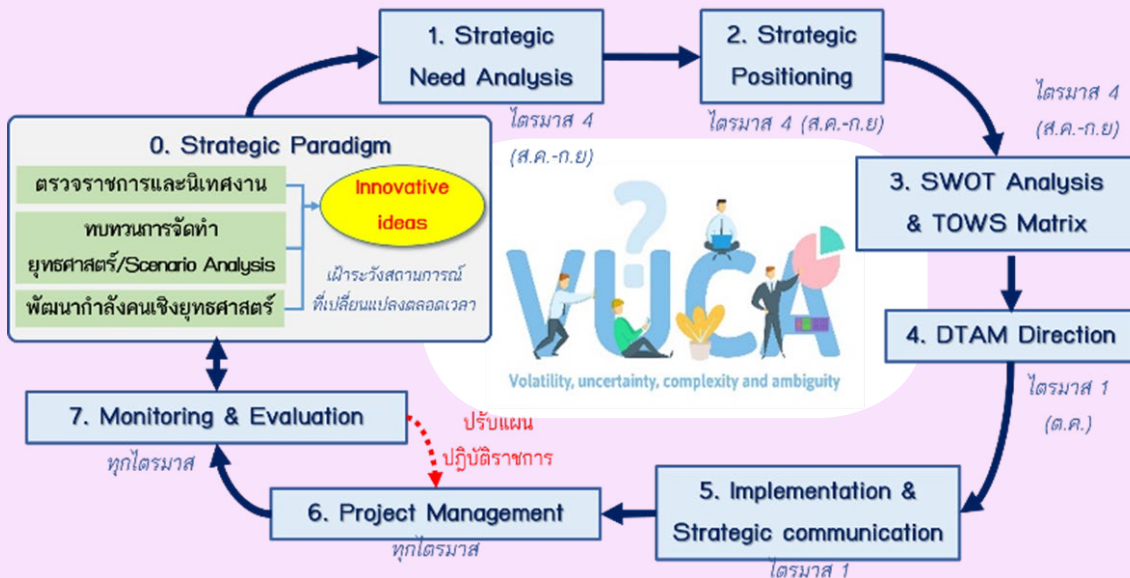
ขับเคลื่อนจุดยืนเชิงยุทธศาสตร์ การพัฒนาการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก

กรมฯ มีจุดยืนเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญ 3 ประเด็น ได้แก่ การสร้างคุณค่าจากการนวดไทยและสมุนไพรเพื่อเศรษฐกิจ (ประชาชนเชื่อมั่น) การพัฒนาการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิต (บริการเป็นเลิศ) และการจัดการกัญชา กัญชง และกระท่อม ทาง การแพทย์แผนไทย สู่วัตกรรมการดูแลสุขภาพและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประเทศ (ภูมิปัญญาสร้างมูลค่า) ผ่านการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ 6 ด้านสู่ความเป็นเลิศ ดังภาพที่ 1 ได้แก่ การส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค และคุ้มครองผู้บริโภคเป็นเลิศ (PP&P Excellence) การบริการที่เป็นเลิศ (Service Excellence) บุคลากรเป็นเลิศ (People Excellence) การบริหารจัดการเป็นเลิศ (Governance Excellence) ภูมิปัญญาเป็นเลิศ (Wisdom Excellence) และการสร้างความสามารถในการแข่งขันเป็นเลิศ (Competitiveness Excellence) โดยตั้งเป้าหมายภายใน 20 ปีข้างหน้า ประเทศไทยจะเป็นเมืองแห่งสมุนไพรแบบอินทรีย์ เป็นศูนย์กลางความเป็นเลิศที่ครอบคลุมการพัฒนาบริการ การพัฒนาวิจัยและนวัตกรรม ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทย อยู่อันดับ 1 ใน 7 ของโลกต่อไป

ภาพที่ 1 การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ 6 ด้าน

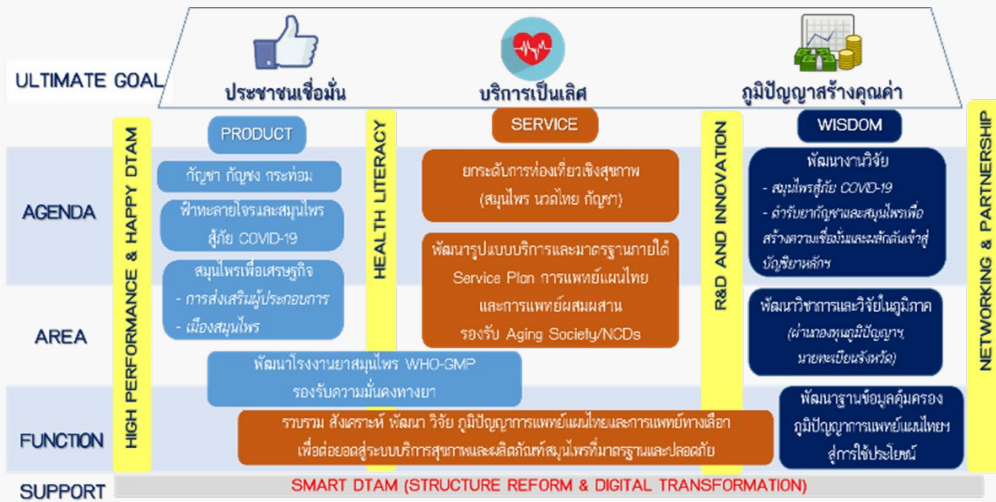
กระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์

ภาพที่ 2 กระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์

กรมฯ ให้ความสำคัญในการพัฒนา กระบวนทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ขององค์กร ให้บรรลุตามเป้าหมาย ผ่านการตรวจราชการและนิเทศงาน มีการทบทวนการจัดทำยุทธศาสตร์ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และจัดทำ Scenario Analysis ทิศทางและแนวโน้มจากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ พัฒนากำลังคนเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อรองรับกระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์ 7 ขั้นตอน ดังภาพที่ 2 โดยการมีส่วนร่วมของผู้บริหารกรม ทุกระดับ มีคณะทำงานขับเคลื่อนและติดตามประเมินผล ทั้งในระดับส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ

ภาพที่ 3 การจัดทำแผนที่ยุทธศาสตร์ (Outcome Mapping)

กรม ฯ ได้นำวิสัยทัศน์ พันธกิจ จุดยืนทางยุทธศาสตร์สู่ความเป็นเลิศ เพื่อสื่อสารความเชื่อมโยงเชิงยุทธศาสตร์ให้สามารถตอบสนองต่อ Ultimate Goal ดังภาพที่ 3 เพื่อให้ 1) ประชาชนเชื่อมั่น (Product) เช่น กัญชา กัญชง กระเทียม พืชทะเลยาใจรวมและสมุนไพร สู้ภัย COVID-19 เป็นต้น 2) บริการเป็นเลิศ (Service) เช่น ยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (สมุนไพร นวดไทย กัญชา) พัฒนารูปแบบบริการและมาตรฐานภายใต้ Service Plan การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน รองรับ Aging Society NCDs เป็นต้น 3) ภูมิปัญญาสร้างมูลค่า (Wisdom) เช่น พัฒนางานวิจัยเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและผลักดันเข้าสู่บัญชียาหลักๆ (สมุนไพรสู้ภัย COVID-19 ตำรับยา กัญชาและสมุนไพร) พัฒนาการวิชาการและวิจัยในภูมิภาค เป็นต้น โดยได้นำเทคนิค PDCA Cycle ไปใช้ขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ ทั้งนี้ได้นำเทคนิคดังกล่าววิเคราะห์พัฒนากระบวนการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การพัฒนาพืชทะเลยาใจเพื่อรักษาผู้ป่วย COVID-19 ดังภาพที่ 4

ผลการนำนโยบายสู่การปฏิบัติผ่าน PDCA : การพัฒนาพืชทะเลยาใจเพื่อรักษาผู้ป่วย COVID-19

ภาพที่ 4 การพัฒนาพืชทะเลยาใจเพื่อรักษาผู้ป่วย COVID-19

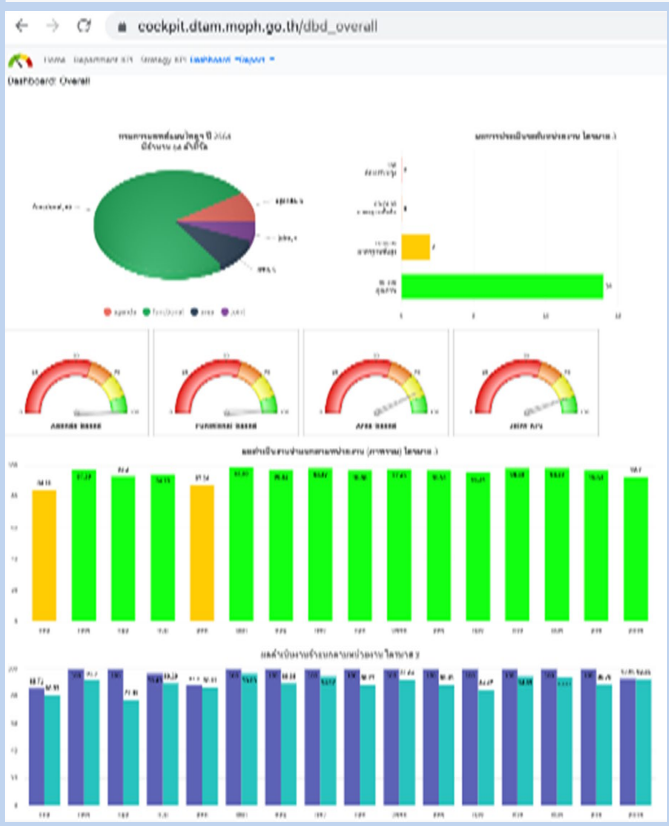

ระบบการติดตามและประเมินผล

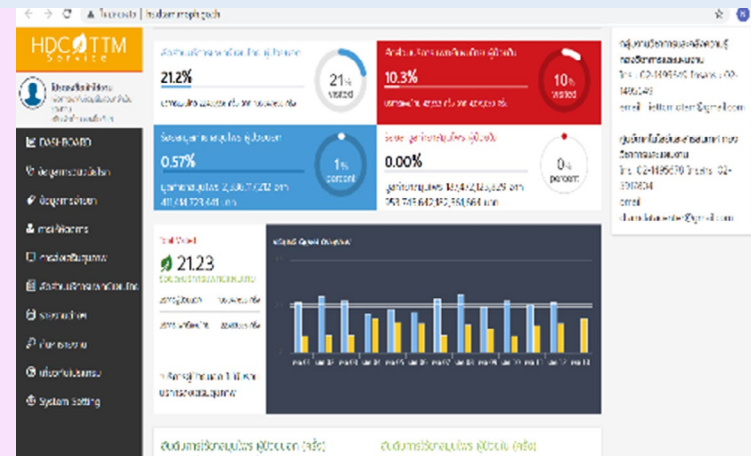
กรมฯ มีการกำหนดแนวทางการถ่ายทอดตัวชี้วัด ผ่านการจัดทำคำรับรองการปฏิบัติราชการ ระดับหน่วยงาน ถ่ายทอดสู่ระดับบุคคลอย่างเป็นระบบ ผ่านระบบสารสนเทศ ดังนี้

1) ส่วนกลาง ระบบ Management Cockpit เป็นระบบติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานของตัวชี้วัดที่สำคัญของกรม ที่ถ่ายทอดลงสู่ระดับยุทธศาสตร์ ระดับหน่วยงาน และระดับบุคคล ระบบการปฏิบัติราชการตามคำรับรองการปฏิบัติราชการ สามารถติดตามผลการปฏิบัติราชการ และนำข้อมูลมาตัดสินใจอย่างถูกต้อง แม่นยำ รวดเร็ว และ Real-time ดังภาพที่ 5

2) ส่วนภูมิภาค ระบบ HDC-TTM Service (Health Data Center – Thai Traditional Medicine Service) เป็นระบบรายงานผลการบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เชื่อมโยงระบบ HDC ของกระทรวงสาธารณสุข มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 ติดตามผลได้อย่างรวดเร็ว ทันสถานการณ์ แบบ Real-Time นำไปใช้ประโยชน์ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงยุทธศาสตร์ วางแผนพัฒนางานบริการแพทย์แผนไทยในส่วนภูมิภาค ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 5 ระบบ Management Cockpit

ภาพที่ 6 ระบบ HDC-TTM Service

การปรับแผนให้ทันต่อสถานการณ์

กรมฯ มีการวิเคราะห์คาดการณ์ โดยนำข้อมูลของสถานการณ์ และสภาพปัญหาที่กำหนดมาตรการรองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งในระยะสั้นและระยะยาว มีมาตรการรองรับการเปลี่ยนแปลงและแผนบริหารธุรกิจอย่างต่อเนื่อง (Business Continuity Plan: BCP) เพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง กำหนดผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานที่ชัดเจน พร้อมติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องตามความเร่งด่วน ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 การปรับแผนปฏิบัติราชการในสถานการณ์ COVID-19

ผลงานที่โดดเด่นจากการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ

นำภูมิปัญญาไทย สู้ภัย COVID-19

กรมได้พัฒนางานวิจัยที่สนับสนุนการใช้ฟ้าทะลายโจรและสมุนไพรอื่น ๆ โดยเผยแพร่องค์ความรู้ให้กับเครือข่ายสหวิชาชีพและประชาชนทั่วไป ให้มีความรู้ความเข้าใจและสุขภาพในสถานการณ์ COVID-19 ได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้ได้ผลักดันฟ้าทะลายโจรเข้าสู่บัญชียาหลักแห่งชาติทำให้สามารถเข้าถึงการรักษาโควิด 19 ด้วยฟ้าทะลายโจรได้ง่ายขึ้น โดยผลการดำเนินงานเกิดผลดีต่อประชาชนและประเทศชาติ ดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 ฟ้าทะลายโจร สู้ภัย COVID-19

ขับเคลื่อนนโยบายกัญชาทางการแพทย์เพื่อเป็นทางเลือก ในการดูแลสุขภาพกับประชาชน

การขับเคลื่อนนโยบายกัญชาเพื่อสุขภาพ กรมฯ ได้คัดเลือกตำรับยา ตามองค์ความรู้ เป็นที่รู้จักและยอมรับทางการแพทย์แผนไทย ด้วยยาหาง่าย และไม่เป็นอันตราย จำนวน 16 ตำรับ มีการผลิตตำรับยาแผนไทยดังกล่าว และผลิตน้ำมันกัญชา 3 ตำรับ ได้แก่ ตำรับน้ำมันกัญชา (หมอเดชา) ตำรับเมตตา โอสถ และตำรับการณโอสถ โดยสนับสนุนแหล่งปลูก 6 แห่ง และแหล่งผลิตตำรับยา 5 แห่งทั่วประเทศ ดังภาพที่ 9 เพื่อกระจายให้หน่วยบริการสาธารณสุขทั่วประเทศ

พร้อมนี้ กรมฯ ได้จัดการอบรมการใช้กัญชาทางการแพทย์แผนไทยให้กับบุคลากร ส่งจ่ายยาตำรับกัญชา จำนวน 8,683 คน ให้มีความรู้ความเข้าใจในการสั่งใช้ตำรับยา ที่มีกัญชาปรุงผสมอย่างถูกต้อง นอกจากนี้ กรมฯ ได้กระจายยา กัญชาสู่หน่วยบริการ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการตำรับยาที่มีกัญชาปรุงผสมได้อย่างปลอดภัย และถูกต้องตามกฎหมาย

ภาพที่ 9 ผลลัพธ์การขับเคลื่อนนโยบายกัญชาทางการแพทย์

ขับเคลื่อนสมุนไพรสร้างเศรษฐกิจ

กรมฯ เป็นเจ้าภาพในการขับเคลื่อนแผนแม่บทแห่งชาติ ว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 โดยมีภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง 9 กระทรวง ร่วมกันพัฒนาสมุนไพรไทยอย่างครบห่วงโซ่คุณค่า ภายใต้คณะกรรมการนโยบายสมุนไพรแห่งชาติ และ พบ.ผลิตภัณฑ์สมุนไพร พ.ศ. 2562 โดยกรมการแพทย์แผนไทยฯ ได้ดำเนินการส่งเสริมให้เกษตรกรได้ปลูกและผลิตวัตถุดิบสมุนไพรที่มีคุณภาพ และส่งเสริมให้ผู้ประกอบการในการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรและการส่งเสริมภาพลักษณ์และความเชื่อมั่น ทำให้ผู้ประกอบการมีรายได้เพิ่มขึ้น ดังภาพที่ 10

ภาพที่ 10 ผลลัพธ์การขับเคลื่อนสมุนไพรสร้างเศรษฐกิจ

โดยกรมฯ มีศูนย์ส่งเสริมผู้ประกอบการด้านสมุนไพร สำหรับให้คำปรึกษาแก่ผู้ประกอบการ ทำให้สามารถผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่ตอบสนองความต้องการของตลาด และสามารถส่งออกไปยังต่างประเทศได้ ส่งผลให้ประเทศไทยมีมูลค่าการบริโภคสมุนไพรมวลรวมเป็นอันดับ 1 ในกลุ่มประเทศอาเซียน

สืบสาน รักษา คุ่มครองอนุรักษ์ ภูมิปัญญาไทยสู่การใช้ประโยชน์

ประเทศไทยมีตำรับยาแผนไทยที่ทรงคุณค่า โดยกรมฯ ร่วมมือกับกรมทรัพย์สินทางปัญญา และกรมศิลปากรเพื่อวางระบบอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย และได้ผลักดันให้มีการประกาศตำรับยาแผนไทยของชาติแล้วทั้งสิ้น 40,541 รายการ ต่อมาได้มีการคัดเลือกตำรับยาที่มีศักยภาพสู่การใช้ประโยชน์ผ่านตำรับยาแผนไทยแห่งชาติ จำนวน 324 ตำรับ โดยขณะนี้ตำรับยาแผนไทยสามารถผลักดันเข้าสู่ Positive list แล้ว 46 ตำรับ 63 มอนอกราฟีมี ThPP 17 ตำรับ และสามารถผลักดันตำรับยาสมุนไพรเข้าสู่บัญชียาหลักแห่งชาติแล้วมากกว่า 50 ตำรับ ดังภาพที่ 11

ภาพที่ 11 ผลลัพธ์การขับเคลื่อนสมุนไพรสร้างเศรษฐกิจ

การดำเนินงานต่อไปในอนาคตของกรม

ภายใต้วิสัยทัศน์ พันธกิจ จุดยืนทางยุทธศาสตร์สู่ความเป็นเลิศ ในระยะสั้นและระยะกลาง กรมฯ ต้องทำให้ประชาชนเชื่อมั่นต่อบริการการแพทย์แผนไทย แพทย์ทางเลือก และสมุนไพร เพื่อสร้างการพึ่งพาตัวเองด้านสุขภาพ โดยนำการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรเข้าสู่ระบบบริการสุขภาพของรัฐ เพื่อสร้างระบบสุขภาพที่เข้มแข็งสำหรับบริการประชาชน และสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับประเทศ ด้วยการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับประเทศอย่างยั่งยืน ในระยะยาวกรมฯ ต้องบูรณาการการทำงานทุกภาคส่วนและทำงานร่วมกับองค์กรภาคีเครือข่าย นำศักยภาพของการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์ทางเลือกและสมุนไพรให้มีศักยภาพต่อการสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยตั้งเป้าหมายภายใน 20 ปีข้างหน้า ประเทศไทยจะเป็นเมืองแห่งสมุนไพรแบบอินทรีย์ เป็นศูนย์กลางความเป็นเลิศที่ครอบคลุมการพัฒนาบริการ การพัฒนาวิจัยและนวัตกรรม ตลอดจนการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร และทำให้การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอยู่อันดับ 1 ใน 7 ของโลกต่อไป